

Vaderna Gábor

Sebestyén Gábor és a közköltészet*

(*Sebestyén Gábor pályaképe*)

Sebestyén Gábor (1794–1864) kedvelte a nótákat. Publikus irodalmi pályájának talán legmaradandóbb része Ruzitska Ignác kottáinak publikálása. E tanulmányban azonban éppen ezzel a kérdéssel fogunk viszonylag keveset foglalkozni, s Sebestyén kéziratos formáiban fennmaradt verseivel többlet. Sebestyén ugyanis virtigli grafomán volt, akinek költői munkásságában, mint valami olla potridában ott kavargott a 19. század első felének szinte összes költői iránya – így a közköltészet is.

Ki volt Sebestyén Gábor?

Életútja viszonylag pontosan összerakható, mivel a) ő maga is megírta életének folyását, s ez a leírása kéziratos ma is megtalálható;¹ b) elképesztő mennyiségű kéziratos anyag áll rendelkezésre tőle az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában;² és c) Eötvös Károly írt egy cikksorozatot életéről, amihez a szerző – Sebestyén édesanyjának rokona lévén – a család tagjaitól, tehát első kézből gyűjtött ma is hitelesnek tekinthető információkat. (Eötvös valójában Kocsi Sebestyén Istvánról kezdte el írni cikksorozatát, mely utóbb Sebestyén Gábor életének ismertetésébe torkollott.)³

Sebestyén Gábor 1794. február 14-én született Debrecenben. Édesapja, Kocsi Sebestyén István (1776–1841) éppen ekkoriban volt a Debreceni Református Kollégium az exegesis, a zsidó nyelv és történelem professzora. Az apa idáig vezető karrierje is körülbelül rekonstruálható: a Veszprém megyéből származó férfi 1776 körül a Debreceni Kollégiumban, 1780 körül Kecskeméten tanult, majd 1784-ben Kunszentmiklóson lett rektor, 1787-ben külföldi tanulmányutat tett, a Frankfurt am Oder-beli Viadrina Egyetemen tanult, majd hazatérve előbb Monoron segédlelkész, majd 1792 és 1803 között debreceni professzor volt. Meglepő módon csak 1797-ben nyert papi képesítést Debrecenben. További pályája azért is lényeges, mert fia, Gábor követte apját újabb állomáshelyeire. 1803-ban hajdúböszörményi, majd 1806-ban hajdúszoboszlói pap lett, 1808-ban már Kecskeméten teljesít szolgálatot, majd 1814-től egy évig ismét Monoron van. 1815-től haláláig, 1841. január 25-ig a Pápai Református Kollégiumban a teológia tanára. Feleségéről, Kis Zsuzsannáról nevével kívül nincs további adatunk. Az apa igazi polihisztor volt, a latin, héber, görög, arab, szír, káldus, kopt

* A tanulmány írásakor az MTA Bolyai János Kutatói Ösztöndíjában részesültem.

¹ [*Sebestyén Gábor naplói*], OSZK Kt, Quart. Hung. 1549. I. kötet, 1r–11r

² Ezek nagy részét hivatkozni fogjuk, ám közel sem az összeset.

³ I: EÖTVÖS Károly: Kocsi Sebestyén István, *Pesti Hirlap*, 29.181 [10270 sz.] (1907. július 31.): 1–3; II: EÖTVÖS Károly: Kocsi Sebestyén István, *Pesti Hirlap*, 29.182 [10271 sz.] (1907. augusztus 1.): 1–3; III: EÖTVÖS Károly: Kocsi Sebestyén István, *Pesti Hirlap*, 29.183 [10272 sz.] (1907. augusztus 2.): 1–3; IV: EÖTVÖS Károly: Kocsi Sebestyén István, *Pesti Hirlap*, 29.184 [10273 sz.] (1907. augusztus 3.): 3–6; V: EÖTVÖS Károly: Kocsi Sebestyén István, *Pesti Hirlap*, 29.187 [10276 sz.] (1907. augusztus 7.): 3–6; VI: EÖTVÖS Károly: Kocsi Sebestyén István, *Pesti Hirlap*, 29.190 [10279 sz.] (1907. augusztus 10.): 3–5; VII: EÖTVÖS Károly: Kocsi Sebestyén István, *Pesti Hirlap*, 29.193 [10282 sz.] (1907. augusztus 14.): 2–5; VIII: EÖTVÖS Károly: Kocsi Sebestyén István, *Pesti Hirlap*, 29.194 [10283 sz.] (1907. augusztus 15.): 4–6; IX: EÖTVÖS Károly: Kocsi Sebestyén István, *Pesti Hirlap*, 29.196 [10285 sz.] (1907. augusztus 17.): 3–6; X: EÖTVÖS Károly: Kocsi Sebestyén István, *Pesti Hirlap*, 29.199 [10288 sz.] (1907. augusztus 22.): 1–3; XI: EÖTVÖS Károly: Kocsi Sebestyén István, *Pesti Hirlap*, 29.200 [10289 sz.] (1907. augusztus 23.): 3–6; XII: EÖTVÖS Károly: Kocsi Sebestyén István, *Pesti Hirlap*, 29.201 [10290 sz.] (1907. augusztus 24.): 3–5; XIII: EÖTVÖS Károly: Kocsi Sebestyén István, *Pesti Hirlap*, 29.205 [10294 sz.] (1907. augusztus 29.): 3–5; XIV: EÖTVÖS Károly: Kocsi Sebestyén István, *Pesti Hirlap*, 29.206 [10295 sz.] (1907. augusztus 30.): 3–6; XV: EÖTVÖS Károly: Kocsi Sebestyén István, *Pesti Hirlap*, 29.209 [10298 sz.] (1907. szeptember 3.): 1–4; XVI: EÖTVÖS Károly: Kocsi Sebestyén István, *Pesti Hirlap*, 29.212 [10301 sz.] (1907. szeptember 6.): 3–6; XVII: EÖTVÖS Károly: Kocsi Sebestyén István, *Pesti Hirlap*, 29.216 [10305 sz.] (1907. szeptember 11.): 3–6. A továbbiakban a szerző nevével és a cikk sorszámmal hivatkozom e sorozatra.

nyelvek ismerője és szakértője, aki – legalábbis Eötvös szerint – latin nyelven írt egy kopt nyelvtant is.⁴ Annyi mindenesetre biztos, hogy az apa szorosra és pályája során egyre szorosabbra fűzte viszonyát a református egyházközösségével. Jelzi ezt az is, hogy Gábor fiának keresztszülei között találjuk Hunyadi Ferenc a tiszántúli egyházkerület püspökét.⁵

Az apa karrierjének vázlatos ismertetésére azért volt szükség, mert előképe ez annak a mobilitásnak, melyet aztán fia is örökölt. (Bár nyilván nem lényegtelen körülmény az, hogy az apától kapcsolati hálót is örökölhett e mozgékonyasághoz, nem csak mintát.) Gábor elemi iskoláit Debrecenben kezdte, majd apját követte Hajdúböszörménybe 1803-ban. Innen az 1805/6-os tanévre tért vissza a Református Kollégiumba, ahol csak egy évet töltött. 1806-tól 1808-ig Hajdúszoboszlón él szüleivel, apja tanítja, illetve itt járja a rhetorica classist, majd Kecskemétre költözésük után nyílik módja magasabb szintű iskolába iratkozni. Itt járta poetica classist, tanára Császári Lósy Pál volt. 1809-ben már senior, s 1810 végén a Pozsonyi Evangélikus Líceumban folytatja tanulmányait (mint rhetor és primanus). Itt a Pozsonyi Magyar Társaság elnöke is rövid ideig. Ezt az időszakot már gazdagon dokumentálják versei is: Gábor ekkortól kezdve egészen élete végéig elképesztő lendülettel ontotta a költeményeket. 1813-ban tért vissza a Debreceni Kollégiumba, ahol főként teológiai tanulmányokat folytatott (ekkor már tanításból tartja el magát). Mindez azt jelenti, hogy jogi és teológiai képzésben is részesült. 1815-ben rövid ideig házitanító Csokalyon (ma: Ciocaia, Románia) Fényes Antal fiainál, Józsefnél, Dánielnél és Eleknél (a későbbi statisztikusnál), majd ismét Debrecenbe tér vissza (a debreceni kerületi tábla jurátusa lesz), onnan 1816-ban Pestre megy Királyi Táblához joggyakorlatra (egy évig még Fényes két idősebb fia is mellette van tanítványként), majd 1819. december 16-án tesz ügyvédi vizsgát.

Időközben napvilágot látnak irodalmi próbálkozásai is. Versben ünnepli gróf Teleki László Somogy vármegyei adminisztrátornak a septemvirre való kinevezését,⁶ megjelenik a *Tuba* című Himfy-utánérzése.⁷ Ügyvédi vizsgája után előbb Pápára megy ügyvédkedni, onnan pedig nem sokkal később (nem tudni, hogy pontosan mikor) Veszprémbe költözik, ahol élete végéig lakást tart fenn. E költözések után még egy ideig kitartott irodalmi lendülete, folyóiratokban is jönnek le versei és egyéb írásai történeti, nyelvészeti, zenetörténeti és

⁴ EÖTVÖS I: 2.

⁵ A másik keresztszülő Gál András, a Kollégium tehetséges alumnusa, aki nem sokkal ezután már Jénában tanult tovább. Lásd SZINNYEI IV – SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái, IV. kötet*, Budapest: Hornyánszky Viktor, 1896, 1430–1433; SZINNYEI III – SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái, III. kötet*, Budapest: Hornyánszky Viktor, 1894, 938–939.

⁶ [SEBESTYÉN Gábor:] Öröm-ének, melly nagy méltóságú gróf Széki Teleki László ő méltóságának a' tsászári királyi apostoli felség kamarássának, a' helvétziai vallás tételt tartók' Dunamellyéki Superintendentiajok' világi fő curátorának, tekintetes Somogy vármegye fő ispányi administratorának 's a' t. a' felséges septemvirális tábla tagjává való ki nevezetése alkalmatosságával szerzetetett. Rév-Komáromban, Özvegy Weinmüller Klára betűivel 1819. – OSZK Any, 1819 4° (2 példány)

⁷ Tuba[.] Az égő és oktató szerelem két részben SEBESTYÉN Gábor által. Budán, a' K. Magyar Universitas' Betűivel. 1819. – OSZK 192.969 Majdnem teljes kézírata: OSZK Kt, Oct. Hung. 931.

egyháztörténeti témákban.⁸ 1822-ben két érzékenyjátéka jelenik meg,⁹ melynek kivételesen valami visszhangja is ismert (Takáts Éva írt vitriolos kritikát a *Tudományos Gyűjtemény*be).¹⁰ Figyelemre méltó közköltészeti érdeklődése: *Magyar nóták gyűjteménye* címmel 1823 és 1832 között tizenöt füzetet adott ki.¹¹ Több ízben elkezdte sajtó alá rendezni verseit, ám gyűjteményes kötete végül nem jelent meg.¹² Ám Sebestyén nemcsak a humán területeken jeleskedett. Pesti tartózkodása alatt bejárta az egyetem számtan és csillagászat óráira, s a jogtörténet megszállott tanulmányozásába fogott. Írt tanulmányt Newtonról (ma már nem ismert)¹³ és egy csillagászati tankönyvet is (ez talán megjelent).¹⁴

Hivatali és egyházi karrierje Veszprémben is felfelé ívelt. 1827. június 20-án a dunai református egyházkerületben tanácsbíró (superintendentialis assessor), november 21-én

⁸ Köteményeikei jelentek meg a következő helyeken: SEBESTYÉN Gábor: Rejtett szók, in: Zsebkönyv_[1] Kiadta IGAZ Sámuel. Bécsben, Pichler Antalnál. [1821.] 302–304. – MTAK T308.757; SEBESTYÉN Gábor: Rejtett szók, in: *Szép-literatúrai Ajándék a' Tudományos Gyűjteményhez*. 1821. Első Esztendei Folyamat. Pesten, Trattner János Tamás betűivel, és költségével. 41–42; SEBESTYÉN Gábor: Rejtett vers, in: uo. 65; SEBESTYÉN Gábor: A' barátság' oltára, in: uo. 127–128; SEBESTYÉN Gábor: Isten. Világ. Ember, in: *Szép-literatúrai Ajándék a' Tudományos Gyűjteményhez*. 1822. Második Esztendei Folyamat. Pesten, Petrózai Trattner János Tamás betűivel és költségével. 53–54; SEBESTYÉN Gábor: A' nótelenekhez, in: *Szép-literatúrai Ajándék a' Tudományos Gyűjteményhez*. 1823. Harmadik Esztendei Folyamat. Pesten, Nyomtattatott Petrózai Trattner János Tamás betűivel és költségével. 26–27; SEBESTYÉN Gábor: Rejtett szó, és találós mese, in: uo. 63; SEBESTYÉN Gábor: Egy kis asszonyhoz, in: uo. 79–80; SEBESTYÉN Gábor: A' békétlen iejú [!], in: uo. 173–174; [SEBESTYÉN Gábor:] A' Magyarokhoz. Ország Gyűléskor Posonyban 1811., in: uo. 174–175; SEBESTYÉN Gábor: A' pipához, in: uo. 175–176; SEBESTYÉN Gábor: Néhaj Trattner János Tamás barátom' halálakor, in: *Szép-literatúrai Ajándék a' Tudományos Gyűjteményhez*. 1824. Negyedik Esztendei Folyamat. Pesten, Nyomtattatott Petrózai Trattner János Tamás' betűjével 's költségével. 129; [SEBESTYÉN Gábor]: A' tükör, in: *Szép-literatúrai Ajándék a' Tudományos Gyűjteményhez*. 1825. Ötödik Esztendei Folyamat. Pesten, Petrózai Trattner Mátyás' betűjével 's költségével. 109; [SEBESTYÉN Gábor]: Borbála, in: uo. 109; [SEBESTYÉN Gábor]: A' leányzó, in: uo. 109; [SEBESTYÉN Gábor]: Egy nagy ivó' testamentoma, in: uo. 110 SEBESTYÉN Gábor: Bandi cigány, in: *Koszorú, Szépliteratúrai Ajándék a' Tudományos Gyűjteményhez*. 1830. Tizedik Esztendei Folyamat. Pesten, Petrózai Trattner J. M. és Károlyi Istv. könyvnyomtató-intézetében. 38; SEBESTYÉN Gábor: A' sírban, in: uo. 38–39; SEBESTYÉN Gábor: A' tükör, in: uo. 39; SEBESTYÉN Gábor: Nem szeretek, in: uo. 40; SEBESTYÉN Gábor: A' vário leány, in: uo. 40–41; SEBESTYÉN Gábor: Egy kis asszony sírkövébe, in: uo. 41–42; SEBESTYÉN Gábor: Emlék könyvbe, in: uo. 42; SEBESTYÉN Gábor: Tökfejű, in: uo. 42. Prózai szövege: SEBESTYÉN Gábor: A' Velencei Politzia, in: *Szép-literatúrai Ajándék a' Tudományos Gyűjteményhez*. 1821. Első Esztendei Folyamat. Pesten, Trattner János Tamás betűivel, és költségével. 126–127. Később említett cikkein kívül még a következőket ismerjük 1848 előtről: SEBESTYÉN Gábor: Péter Magyar Királynak származása 's rokonsága felől, *Tudományos Gyűjtemény*. 1820. II. kötet. Pesten, Trattner János Tamás betűivel, és költségével. 40–47; SEBESTYÉN Gábor: A' Római Számok, *Tudományos Gyűjtemény*. 1820. IV. kötet. Pesten, Trattner János Tamás betűivel, és költségével. 76–80; SEBESTYÉN Gábor: A' Magyarok', Vezeték' Nevei, *Tudományos Gyűjtemény*. 1820. XII. kötet. Pesten, Trattner János Tamás betűivel, és költségével. 87–99; SEBESTYÉN Gábor: A' Magyar Nyelvnek, a' mértékes Versekre, minden más Nyelvek felett való alkalmas volta, *Tudományos Gyűjtemény*. 1822. V. kötet. Pesten, Trattner János Tamás betűivel és költségével. 50–58; SEBESTYÉN Gábor: Veszprém Vármegyei muzsikai Intézet, *Tudományos Gyűjtemény*. 1825. III. kötet. Pesten, Trattner János Tamás' betűivel és költségével. 76–87; SEBESTYÉN Gábor: Csermák' emléke, in: *Felső Magyar-Országi Minerva Nemzeti Folyó-Írás*. Ötödik év. 1829. Második kötet, aprilisz, majusz, juniusz. Kassán, Ellinger István' Cs. Kir. Priv. könyvnyomtató' és áros' betűivel 's költségein. Nagyedek Füzet. – Aprilisz, 289–290; SEBESTYÉN Gábor: Figyelmeztetés [Luther levele Dévay Mátyáshoz 1544.], *Hirnök*, 5.98 (1841. december 6.): [8.]

⁹ SEBESTYÉN Gábor' eredeti víg és érzékeny játéka. 1. Asszonyi Praktika. 2. Katzki Pál, vagy A' megtalált arany gyűrű. Pesten, Petrózai Trattner János Tamás' betűivel, és költségével 1822. – OSZK 192.833

¹⁰ TAKÁTS Éva: Sebestyén Gábor' eredeti víg és érzékeny játéka, *Tudományos Gyűjtemény*. 1822. X. kötet. Pesten, Petrózai Trattner János Tamás betűivel és költségével. 110–113. Utóbb – nyilván nem függetlenül e kritikától – Sebestyén a női nem hivatásáról szóló vitába bonyolódott Takáts Évával. A hozzászólások: SEBESTYÉN Gábor: Menyből jött kirekesztő privilégium, *Tudományos Gyűjtemény*. 1826. II. kötet. Pesten, Petrózai Trattner János Tamás betűivel és költségével. 124–126; Észrevételek, S. G. menyből jött kirekesztő Privelegiumára, *Tudományos Gyűjtemény*. 1826. VI. kötet. Pesten, Petrózai Trattner János Tamás betűivel és költségével. 104–108; SZONTÁGH Gusztáv – KISS Károly: Bajnoki Hartz, Takáts Éva asszony ügyében az Asszonyi nem érdemei 's Jussaiért, *Tudományos Gyűjtemény*. 1826. VIII. kötet. Pesten, Petrózai Trattner János Tamás betűivel és költségével. 72–104; TAKÁTS Éva: Barátnémhoz írt második Levelem ismét Nemünk' ügyében, *Tudományos Gyűjtemény*. 1826. IX. kötet. Pesten, Petrózai Trattner János Tamás betűivel és

Veszprém vármegyei aljegyző, ugyanakkor táblabíró. Nem sokkal később Győr, Fejér és Vecseszék táblabírója is lett. 1834-ben presbiter, Veszprém vármegyei tiszti főügyviselő, 1840-ben superintendentiális könyvvizsgáló és vármegyei főjegyző. Az 1843/44-es, majd 1847/48-as diétán Veszprém vármegye követe.¹⁵ Eötvös Károly szerint Deák Ferenc és Palóczy László barátja.¹⁶ Országgyűlési beszédei kéziratos hagyatékában fekszenek.¹⁷ Annyi bizonyos, hogy a '48-as forradalom és annak következményei megrettentették a Királyi Tábla akkori hivatalnokát. Sebestyén május 15-én kéri Deák Ferencről felmentését, aki feltehetően meg is adta azt.¹⁸ Ekkor visszavonult, s amíg zajlott körülötte a szabadságharc, Sebestyén megírta a szakáll kultúrtörténetét. Ez az egészen különös történeti munka, melyről amikor először kezembe akadt, azt hittem, hogy valamiféle paródia lehet csak, hosszasan értekezik a különböző szakállviseletek történetéről, a szakállak tipológiáját adja, s nem utolsó sorban a szakállviselés nemzeti vonatkozásait taglalja.¹⁹

Későbbi karrierjéről már kevesebbet lehet tudni (no meg távolodván vizsgált korszakunktól, én sem ástam mélyre a témában). Eötvös Károly sem mond sokkal többet, mint amit Szinnyei József közöl: „1850-ben a soproni főtörvényszék ülnöke lett, 1855-ben az ottani úrbéri főtörvényszékhez helyezték át. 1862-ben nyugalomba vonult és olvasmányainak élt.”²⁰ A mi szempontunkból még annyi fontos ebből, hogy a nyilvánosság előtt három területen tűnt fel: Egyfelől a különböző versjátékok, különösen az anagramma megszállott művészeként. Bartakovics Béla egri érsek nevéből 5068 anagrammát gyártott (szerencsére jó hosszú neve volt az egyházi méltóságnak),²¹ Simon Vince csornai prépost nevéből 101-et

költségével. 73–96.

¹¹ Kritikai igényű kiadása: *Magyar nóták Veszprém Vármegyéből, melyek fortepianóra alkalmaztattak Ruzitska Ignác által. 136 verbunkos tánc 15 füzetben, a Veszprémvármegyei Zenetársaság kiadásában 1823–1832 között* (szerk. és a kísérőtanulmányt írta RAKOS Miklós), Budapest: a szerző kiadása, 1994.

¹² Ilyen gyűjteménye például: *Töredék versek mellyekkel életének némely üres óráit játszotta el S. G., OSZK Kt, Quart. Hung. 1468. Lásd EÖTVÖS XI: 4.*

¹³ Lásd EÖTVÖS XI: 3. Persze meglehet, Eötvös csak Sebestyén Juranits György Newton-könyvéről írott hosszas recenzióját nézte tanulmányának. Lásd SEBESTYÉN Gábor: *Praecipuum atque fundamentalem in Neutoniana motuum Planetariorum theoria errore pluribus demonstrat argumentis Georgius Jurnatis, Tudományos Gyűjtemény. 1822. IX. kötet. Pesten, Petrózai Trattner János Tamás betűivel és költségével. 97–114. Kéziratát lásd OSZK Kt, Quart. Hung. 12. XIII. tétel*

¹⁴ Petrik bibliográfiája tud egy ilyen kötetéről: *A nap országa, mellyet Mélt. Szilasi és Pilisi Szilassy József urnak SEBESTYÉN Gábor ajánl. Pest, 1820. (Elérhetőséget már ő sem ad. PETRIK III/1: 359. (Magyarország bibliographiája 1712–1860. Könyvészeti kimutatása a Magyarországon s hazánkra vonatkozólag külföldön megjelent nyomtatványoknak. III. kötet (összeáll. PETRIK Géza, bev. SZILÁGYI Sándor), Budapest: Dobrowsky Ágost, 1891) A csillagászati tankönyv kézirata: A' Nap országa kultsa. A' tanuló ifiúság számára készitette Sebestyén Gábor, OSZK Kt, Quart. Hung. 1467.*

¹⁵ Közpályájához lásd PÁLMÁNY Béla: *A reformkori magyar országgyűlések történeti almanachja. 1825–1848*, Budapest: Argumentum: Országgyűlés Hivatala, 2011, I, 1140–1141.

¹⁶ Eötvös XIV. Szinnyei is tud hosszas levelezéséről Palóczyval. Szerinte van olyan levele, mely hűz ívre terjed. Azt sajnos nem mondja meg, hogy hol vannak ezek. SZINNYEI XII – SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái, XII. kötet*, Budapest: Hornyánszky Viktor, 1908, 815–818. Itt: 815. Palóczyról lásd PÁLMÁNY: i. m. I, 1068–1069.

¹⁷ Lásd Sebestyén Gábor vegyes iratai, OSZK Kt, Fol. Hung. 1138. passim.; Sebestyén Gábor veszprémmegyei követ beszédei 1843–1848, OSZK Kt, Fol. Hung. 1139.

¹⁸ „1848^{ki} Május 15kén Pesten Deák Ferencz Igazságügyi Minisztert arra kértem, hogy miután én ily zavaros időben, a' jelen conjuncturák közt, és családom iránti tekintetből, hivatalt vállalni nem akarok; tehát ha a' Cancellariától átvett írományok közt az én Királyi Táblára proponáltatásom is elő kerüend. Folyamodásomra írja reá, hogy az én saját kérelmemre az énnekem vissza adatik: és ezt Deák Feri barátom megis ígerte. Másnap egy levelet irtam neki hogy ezt valami dacznak avagy szolgálni nem akarásnak ne vegye. Majd utóbb ha csend és rend lesz 's szimpromissió nélkül meg lehet parancsoljon a' Ministerium bármikor velem.” [*Sebestyén Gábor naplói*], OSZK Kt, Quart. Hung. 1549. I. kötet, 6v.

¹⁹ Pogonologia, vagy is értekezés a' szakállról, leginkább történeti tekintetben, classicus szempontból. Irta SEBESTYÉN Gábor, OSZK Kt, Quart. Hung. 1549. II. kötet.

²⁰ SZINNYEI XII: 815.

²¹ Kéziratát lásd [SEBESTYÉN Gábor:] *Anagrammák*, OSZK Kt, Fol. Hung. 1137.

(azért ez rövidebb név volt latinul is),²² 1858. december 19-én Rudolf trónörökösét ajándékozta meg nevének betűiből készült anagrammákkal (ennek kapcsán még az uralkodó, Ferenc József is fogadta 1859. január 3-án), sőt ehhez még egy latin nyelvű tankönyvet is összeütött az anagrammairás fontosabb szabályairól.²³ Másfelől Sebestyén csatlakozott korának adomák iránít érdekfűzéséhez: részint ő maga is írt adomákat, részint róla terjedtek el adomák.²⁴

Nem ejtettünk szót családjáról. 1825. május 15-én vette feleségül Szőke Juditot (1805–?), Szőke László birtokos és Péter Krisztina lányát,²⁵ akitől négy gyermeke született: Károly (1827–1831), Pál (1828–1891),²⁶ Antal (1830–1864 és 1907 között) és Károly (1832–1864 és 1907 között). Sebestyén Gábor 1864. április 4-én halt meg pesti otthonában. Felesége, három gyermeke és hat unokája gyászolta.²⁷

(Sebestyén Gábor költészetének rétegei)

1854-ben történt meg Sebestyén Gáborral, hogy egyik éjszaka nem tudott aludni. Felkelt hát, s írt egy egész kötetnyi költeményt.²⁸ 1810. december 20-a és 1813. február 25. között 128 nyolcadrét lapot sűrűn írt tele költeményekkel.²⁹ Egy negyedrétegyűjteménybe az 1820-as évek elejétől kezdve 1864-ig időrendben 255 költeményt írt be,³⁰ ám ez a mennyiség még csak meg sem közelít verseinek csak sejthető mennyiségét.³¹ Ezek az esetek is jelzik, hogy

²² Victoria Vincentem Vincens, honoribus reverendissimi ac amplissimi domini Vincentii Simon S. candid ac exempti Ordinis Praemonstratensis canonicorum regularium praelati [...] I^a Calendarum Januarii 1861. occasione solennis installationis, in tesseram amicitiae anagrammatice evicta per Gabrielem SEBESTYÉN. Sopronii. Typis Caroli Romwalter. – OSZK 406.296/19

²³ Genethliekon, seu Anagrammata Virgiliana, ad honorem serenissimi caesareo-regii conorane principis, Rudolphi Francisci Caroli Josephi in castello caesareo Laxenburg Austriae, die XXI. mensis Augusti, anno MDCCCLVIII, fausto numine nati, ex unico Virgilii versu, ad haec solemnia adplicito, juxta auctorem classicum, stylo classico, in sexaginta rhythice sonantibus dicis, diebus nativitatem statim sequentibus, constructa, illustrata, dicata, per Gabriel SEBESTYÉN, ad inclutam tabulam caesareo-regiam judicariam superiorem – Sopronii, in Hungaria – cojudicem, et in urbarialibus referentem. Sopronii 1858. Typis Caroli Romwalter. – OSZK 256.638

²⁴ Lásd ASZALAY József: *Szellemi röppentyűk, történelmi s humoristikai színezettel*, Pest: Ráth Mór, 1859, 270–290; illetve a *Vasárnapi Ujság* visszaemlékezését személyére: Sebestyén Gábor (1794–1864), *Vasárnapi Ujság*, 11.15 (1864. április 10.): 137–138. Megjegyzem Aszalay családi vonalon is kapcsolatban állt Sebestyénnel, aki bátyjának, Aszalay Lászlónak 1861-es egri kanonoki beiktatására verset is megjelentetett: Alagya, melyet főtisztelendő és nagyságos szendrői Aszalay László, mizslei prépost, esperes és szentistváni volt plébános urnak mint felséges urunk által, az egri főmegyében legkegyelmesebben kinevezett kanonoknak 1862-dik évi január XXI. történt ünnepélyes beigtatása alkalmára, évszámokat jelentő versekben, készített SEBESTYÉN Gábor. Eger, nyomtatott az Érseki Lyceumi Könyvnyomdában. 1862. – OSZK 217.231; Kny. D296.

²⁵ Egy bizonyos Kováts Pál adta össze őket. Beszédét közli: KOVÁTS Pál: Hol van ma-is a' Paraditsom e' földön? (közli szükséges változtatások mellett EDVI ILLÉS Pál), in: *Felső Magyar-Országai Minerva*. Nemzeti Folyó-Írás. Hatodik évi Folyamat. 1830. Negyedik kötet, October, november, december. Kassán, Ellinger István' Cs. Kir. Priv. könyvnyomtató' és áros' betűivel 's költségein. Tizedik Füzet. – October, 69–73.

²⁶ Életéről lásd PÁLMÁNY: i. m. II, 2071–2072.

²⁷ Lásd Gyász hírek, Fővárosi Lapok, 1.79 (1864. április 7.): 349; Gyászjelentés, Sürgöny, 4.78 (1864. április 6.): [2.]

²⁸ Álmatlan könyv, vagy is, Sebestyén Gábornak némely álmatlan hosszú Éjtszakákon Éjjelenként való álmos időöltései. Sopronban, 1854., OSZK Kt, Oct. Hung. 1947.

²⁹ Elegyes mulatság, mellyet üres óráiban irogatott és a készített Posonyan, Sebestyén Gábor. ad anno 1810 die 20 December, OSZK Kt, Oct. Hung. 543. (A címben szereplő dátum természetesen a versek írásának-leírásának kezdő dátumát jelöli.)

³⁰ Töredék versek mellyekkel életének némely üres óráit játszotta el S. G., OSZK Kt, Quart. Hung. 1468.

³¹ Lásd még a következő kéziratok köteteket: Sebestyén Gábor vegyes tárgyú költeményei – 's Csermák Antal élete, OSZK Kt, Quart. Hung. 888; Összegyűjtött versek. (Sebestyén Gábor hagyatékából.), OSZK Kt, Quart. Hung. 1460; Sebestyén Gábor vegyes költeményei 1826., OSZK Kt, Oct. Hung. 223 K. Sebestyén Gábor hagyatékából. Halotti versek, névnapki köszöntők, közmondások, verstani töredékek stb., OSZK Kt, Oct. Hung. 540; Házassági gondolatok. mellyeket farsangi ajándékkul Vetsey Károly Barátjának ajánlott Sebestyén Gábor mk Pápán 1821., OSZK Kt, Oct. Hung. 542; Holmi Más Versek Könyvekből ki szedegetet Versezetek És Halotti Bútszatatok, OSZK Kt, Oct. Hung. 545.

nem éppen terméketlen szerzővel állunk szemben. A kéziratok viszonylagos rendezetlenségének (olykor az sem világos, hogy Sebestyén versét vagy másét olvassuk)³² és a versek nagy számának is köszönhető, hogy nem könnyű Sebestyén életművében rendet vágni.

A továbbiakban a vizsgálódásomat ezért leszűkítem egy szűkebb időszakra, a 19. század első két évtizedére, s csak olykor-olykor tekintek ki ebből a korszakból. Amit előjáróban érdemes még megemlíteni, az a nagyfokú verstani tudatosság, mellyel Sebestyén dolgozott. Fennmaradt iskolai tankönyve, melyből annak szerzője Császári Lósy Pál tanította Kecskeméten.³³ Ennek külön érdekessége, hogy ez a nyomtatvány csak e forrásból tudható, s egybe van kötve Sebestyén verstani gyakorlataival, tehát látszik az is, hogy milyen feladatokat kaptak a tanulók tanáruktól.³⁴ Utóbb 1811-ben – még diákként, de már Pozsonyban – maga készített kisebb verstani kézikönyvet.³⁵

(a közköltészet poétája)

Sebestyén Gábor ezer szálon kötődött a közköltészethez. Egyfelől ott vannak idézett nótakiadásai, melyekben korának verbunkos dallamait gyűjtötte össze Ruzitska Ignác, Csermák Antal és Bihari János nyomán. Másutt is vannak nótalejegyzései,³⁶ megverselte a közköltészet majd minden témáját (még a disznóvágást is).³⁷ Másfelől a közköltészethez kapcsolja őt a diákköltészet világa. A fiatal Sebestyén számos költeményét idézhetnénk eddig, melyek diák mivoltának köszönhetik létezésüket (fellépés iskolai ünnepségen, tisztelgés egy-egy tanár előtt, poétikai gyakorlatok stb.),³⁸ s ezen időszakban nagy mennyiségben termelte verseit. E termelés nyilván nem független attól a közegetől, ahol Sebestyén megfordult: a Debreceni Kollégium, a Pozsonyi Líceum és a Kecskeméti Líceum. Sőt, ha gondosan figyelünk ennek poétikai hagyományai is felsejlenek: egyrészt a mesterkedő költők ekkor már

³² Sebestyén ugyanis mások verseit is gyűjtötte füzetekben. Ezekben nagy számban vannak ilyenek: Összegyűjtött versek. (Sebestyén Gábor hagyatékából.), OSZK Kt, Quart. Hung. 1460; Holmi Más Versek Könyvekből ki szedegetet Versezetek És Halotti Bútszuztatók, OSZK Kt, Oct. Hung. 545; Elegybelegy. az az némelly vers szerzők' versei, OSZK Kt, Oct. Hung. 696. (Ez utóbbiban kizárólag mások versei olvashatóak, a korábbi kettőben sajátok is.)

³³ Őt elsősorban úgy tartja számon a történetírás mint Csokonai utódját a Csurgói Gimnáziumban. Életének legrészletesebb összegzésének is ez áll a középpontjában: HÉJAS Pál: *Császári Lózsý Pál Dr. csurgói első professor élet s jellemrajza. Sz. 1771. mh. 1823*, Csurgó: Vágó Gyula Könyvnyomdája, 1899.

³⁴ A kiadvány leírása: A' deák versszerzésnek esmérati és régulái. Pesten, Patzko Ferencz' betűivel, és költségével. 1806. Sebestyén ráírta a címlapra: „készítette és ki adta Császári Losý Pál Ketskeméti Professor”. A kéziratokkal egybekötött nyomtatvány: OSZK Kt, Oct. Hng. 549. A kötet – a szerző említése nélkül – megtalálható még: OSZK 824.868.

³⁵ A' magyar Vers készítésre való rövid út mutatás, mellyet készíttettem S. G. Posonyban 1811 die 18 Julii, in: K. Sebestyén Gábor hagyatékából. Halotti versek, névnapi köszöntők, közmondások, verstani töredékek stb., OSZK Kt, Oct. Hung. 540. 45v–49r; 53v–54r. Másik, teljesebb kézírata ugyanennek: A' Magyar Vers szerzésre való rövid Út mutatás, in: Elegyes mulatság, mellyet üres óráiban irogatott és a készített Posonyan, Sebestyén Gábor. ad anno 1810 die 20 December, OSZK Kt, Oct. Hung. 543. 34v–47r.

³⁶ Nótagyűjteménye: Külömb-külömbféle vig és szomorú versek, OSZK Kt, Oct. Hung. 476; Lásd még kottás lejegyzését itt: K. Sebestyén Gábor hagyatékából. Halotti versek, névnapi köszöntők, közmondások, verstani töredékek stb., OSZK Kt, Oct. Hung. 540. 33v–35r.

³⁷ Lásd uo. 65r–63v. (A kötetet mind a két oldaláról elkezdte teleírni Sebestyén – a számozás így fordítva halad.)

³⁸ Például Sebestyén 1812. január 15-én a Pozsonyi Evangélikus Líceum diáksága nevében mondott el egy encomiastiucumot báró Jeszenák (III.) Jánosnak (?–1812 előtt), a pozsonyi evangélikus egyházkerület egykori felügyelőjének: Szivbeli áldozat vagyis egy háládatos szívnek szavai, mellyeket ama meg bódogult Nagy Méltóságú Consiliarius Urnak Jezenák János eő Nagyságának mint a' köz hasznú Convictus Fundátorának festett képe felett, az ő Hazafiúi szívének meg bizonyítására, és emlékezetére. –'s egyszersmind a' mostan élő és hasonló virtusokkal – 's ennek nagy reménységű fíjának Jeszenák János Urfinak tiszteletreke szívéből áldozott, készített, és mondott A' Posonyi Evang. Oskolákban tanuló ifjuság előtt S. G. anno 1812 die 15 Januar., in: Elegyes mulatság, mellyet üres óráiban irogatott és a készített Posonyan, Sebestyén Gábor. ad anno 1810 die 20 December, OSZK Kt, Oct. Hung. 543. 56r–58v.

diákköltészetbe süllyedtek vagy emelkedtek, s hatásukról már megemlékeztünk; másrészt a kollégiumban oly népszerű anakreontika (Sebestyénnek egy csokorra való diákkori verse maradt fenn);³⁹ s végül Csokonai Vitéz Mihály diákköltészetbeli hatása is mérhető Sebestyén költeményein. Hogy utóbb érzékeny költőként megírta a *Lilla* egy továbbgondolását, a *Tubát*, evidenssé teszi e kapcsolatot, s lírai költészetében is tömördek Csokonai-utalásra lelhetünk. (Hogy példát is mondjunk erre: *A' boros kantsó* vagy *A' pipához* című költeménye például *Szerelemdal a' tsikóbőrös Kulatshoz* egy-egy variációja.)⁴⁰

Sebestyén a közköltészet poétájaként afféle inverzét hozta létre a rendi költészetnek. Sebestyén „fél-profi” rendi költőként is működött (sőt, egy korszakában még pénzt is keresett e tevékenységével),⁴¹ ám a fennmaradt verses anyag a rendi költészet témáinak, helyzeteinek, alkalmainak népi változatait hozták létre. Számára – akárcsak a korabeli közköltészetet művelők körében – nem vált el egymástól élesen póriás és populáris, sőt pályájának egyik legjellemzőbb sajátossága éppen az, hogy gátlástalanul kever össze különböző regisztereket.

Szisztematikus áttekintés helyett a továbbiakban inkább csak felvillanthatom egy-egy példa erejéig, hogy milyen verstípusok jelentek meg az 1810-es, 1820-as évek környékén, s talán ezáltal sikerül érzékeltetnem azt a gazdagságot is, mellyel a közköltészet e név szerint ismert aktora üzte műzsáját (– vagy műzsája üzte őt).

1) Említsük először azokat a költeményeket, ahol tudatosan történik meg a népi regiszterek kiaknázása. Ezek részben hétköznapi helyzeteket dolgoznak fel, s humora a különböző társadalmi szokások találkozásából fakad. Ilyen például a *Bandi cigány* című vers, ahol az ügyetlen borbély és a nemesacélt nem ismerő cigány találkoznak:

Bandi Czigányt egy rozsdás vas
Bitsakkal a' Borbély Inas,
 Ki borotválni most tanul,
 Kínozza irgalmatlanul.
Kérdi Bandi kikapodva,
„Mitsoda vas a' borotva?”
 Atzél: felel az Inas, a'
 Legjobb atzél ennek vasa.
„Nem hijjába! mond a' Czigány,
„Mert a' Semem is sikrát hány.”⁴²

Másutt a lírai megszólalás alanya lesz olyan népies figura, aki immár a városi ember számára közvetít valamilyen autentikus népi hangot. Például a *Paraszt dal* című rövid vers esetén csak

³⁹ Holmi Más VerseK Könyvekből ki szedegetet Versezetek És Halotti Bútsuztatók, OSZK Kt, Oct. Hung. 545. passim. Másutt is vannak elszórva ide sorolható költemények. Például: *A' bor ereje*, in: Sebestyén Gábor vegyes tárgyú költeményei – 's Csermák Antal élete, OSZK Kt, Quart. Hung. 888. 10v; *Töredék versek* mellyekkel életének némely üres óráit játszotta el S. G., OSZK Kt, Quart. Hung. 1468. 6v.

⁴⁰ *A' boros kantsó*, in: Sebestyén Gábor vegyes tárgyú költeményei – 's Csermák Antal élete, OSZK Kt, Quart. Hung. 888. 14r; *Töredék versek* mellyekkel életének némely üres óráit játszotta el S. G., OSZK Kt, Quart. Hung. 1468. 6r–6v; *A' Pipához*, in: *Elegyes mulatság*, mellyet üres óráiban irogott és a készített Posonyan, Sebestyén Gábor. ad anno 1810 die 20 December, OSZK Kt, Oct. Hung. 543. 23v; Sebestyén Gábor vegyes tárgyú költeményei – 's Csermák Antal élete, OSZK Kt, Quart. Hung. 888. 9r–v; *Töredék versek* mellyekkel életének némely üres óráit játszotta el S. G., OSZK Kt, Quart. Hung. 1468. 9r–v. (A vers megjelent: SEBESTYÉN Gábor: *A' pipához*, in: *Szép-literatúrai Ajándék a' Tudományos Gyűjteményhez*. 1823. Harmadik Esztendei Folyamat. Pesten, Nyomtatott Petrószai Trattner János Tamás betűivel és költségével. 175–176.) Csokonai népszerűségéhez lásd SZILÁGYI Márton: *A költő mint társadalmi jelenség. Csokonai Vitéz Mihály pályafutásának mikrotörténeti dimenziói*, Budapest: Ráció (Ligatura), 2014, 389–422.

⁴¹ Például a Jeszenák-encomiasticumért 50 forintot kapott, mint azt évtizedekkel később pedánsan feljegyezte életrajzában: [*Sebestyén Gábor naplói*], OSZK Kt, Quart. Hung. 1549. I. kötet, 2v.

⁴² *Bandi cigány*, in: Sebestyén Gábor vegyes költeményei 1826, OSZK Kt, Oct. Hung. 223. 5r. (Megjelent: SEBESTYÉN Gábor: *Bandi cigány*, in: *Koszorú*, Szépliteratúrai Ajándék a' Tudományos Gyűjteményhez. 1830. Tizedik Esztendei Folyamat. Pesten, Petrószai Trattner J. M. és Károlyi Istv. könyvnyomtató-intézetében. 38.)

onnan van tudomásunk a megszólalás helyzetéről, hogy a cím erről tudósít minket. Szövege alapján ugyanis akár egy érzékeny szerelmes versike is lehetne, ám a cím ráirányítja figyelmünket a megszólalás egyszerűségének és az érzelem bonyolultságának kettősére:

Vannak olyanok, óh vannak
Kik több szeretőt tartanak.
Nékem nem kell több, egy is sok:
Ennek is mártirja vagyok.
Nints éjjelem, nints nappalom,
Nints' lelkemben nyugalom:
Szívemben eleven szemet
Gyujt minden óra pertzenet.
Átkozott tehát az a' szív,
Ki mindenhez egy formán hív;
Mert azt is nehéz szeretni
Ki igazán meg érdemli.⁴³

2) Sebestyén igen gyakran írt különböző érzéki örömeiről. Óriási ellentmondás feszül azon versei között, melyek a jó házasság etikáját érintik,⁴⁴ s azok között, melyek a szerelem érzékiségét jelenítik meg. Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárának Oct. Hung. 543. szám alatti gyűjteményében például több pornográf költeményt is találni, bár ezeket csak nyomokban lehet rekonstruálni, mert utóbb valaki – feltehetően maga Sebestyén – átfirkálta a sorokat. Mindezt csak onnan lehet sejteni, hogy szótöredékek olvashatóak maradtak, illetve az egyik költeménynek utolsó négy sora fennmaradt – mivel a megsemmisítés során elfelejtett lapozni:

Kirántottam nagy erővel egyett tzu-pant a' pitsa
Többet belé osztán bottját Istennyila hajítsa
Ki ugrott a kis fitzkó is talpra ugrott kardot ránt
Észannyát általúti azt a fene boszorkánt.⁴⁵

Belegondolni sem merek, hogy mi lehetett a története a teljes változatnak.

A szerelmi költészetnek természetesen ez az obszcén iránya és az érzéki szerelmi dalok között széles skálán mozog a választék. Vajon mi lehetett annak a disztichonos költeménynek az utolsó – szintén kihúzott – két sora, mely így hangzik?

Hogyha madár vólnék jegyesem' vállára repülnék
És fűnnám kegyesen zengedező szavamat
Hogy ha kenet vólnék Jegyesemnek hajára terülnék
Gyenge kezével el is kenne hajára tudom
Hogy ha paputs vólnék Jegyesem lábára lopódnék
És oda gyenge keze húzna fel engemet is.⁴⁶

Szembetűnő, hogy itt sincs éles határ az érzékenység és a közköltészet szerelmi dalai között. Sebestyén lazán használ közköltészeti toposztárat klasszikus versformákban, miként az érzékeny antropológia is az alanyi líra felé tereli olykor művészetét. Ugyanazon poéta, kitől korábban házassági tanácsadást is idézhetnénk, ahol az önnön vágyait korlátozó ember,

⁴³ Paraszt dal, in: Sebestyén Gábor vegyes tárgyú költeményei – 's Csermák Antal élete, OSZK Kt, Quart. Hung. 888. 7v.

⁴⁴ Ezek közül a legnagyobb szabású éppen a *Tuba*: ennek második része ugyanis arra neveli a Tuba nevű címszereplőt, hogy miként kell felkészülnie arra, hogy jó feleség legyen.

⁴⁵ [cím nélkül], in: Elegyes mulatság, melyet üres óráiban irogatott és a készített Posonyan, Sebestyén Gábor. ad anno 1810 die 20 December, OSZK Kt, Oct. Hung. 543. 23v.

⁴⁶ A' szeretet, in: uo. 28r.

társadalmi célok érdekében érzelmeiről lemondó ember képe sejlik fel,⁴⁷ teljesen magától értetődőnek írja le a szerelem végtelen hatalmát:

Bünbe fogantattam születésem napja előtt még
Bünt ha tehát teszek rám haragudni ne merj
A' szerelem nem bűn; természet' jó adománya
'S nem születik mivelünk tsak ragad e' mi reánk
A' Kupidó ront meg, s szívünk' hálóba keriti
És hamar el szédít minket az a' tsapodár.
Oh de ha én véték valamit; 's oka nem vagyok annak.
Nem vagyok én bűnös, hát szabad a' szerelem.⁴⁸

Persze csak a mai olvasó érez itt ellenmondást a Sebestyéntől idézett morális érvelések között. A házasság mint társadalmi intézmény közösségi-társias szempontból fontos, de ez még nem zárja ki az individuális szerelem létezését. Amit az egyik oldalon korlátozni és féken tartani szeretnénk, az a költészet másik regiszterében elszabadulhat.

Nem véletlen, hogy az eksztatikus pillanatok mily sokaságát ragadják meg Sebestyén versei. Szerelmi dalokat ír pipájához, boros kancsójához (ezeket már idéztük). Ugyanakkor megírja a pipa általi megkísértésének és elbukásának rövid történetét is:

Unalomnak megszerzője! Rongáló ellenségem!
Bánatomnak nevelője! időt vesztő vendégem!
Katskaringós illatokkall gyötörsz, s kinzol engemet,
Fehér és kék szín habokkal bosszontgatod szememet,
Az éhségtől sokszor bélem mikor szorongattatik,
Mindjárt midőn nem is vélem általad nagyítatik,
Szürt füstöknek fellegével nyelvemet érdeseléd
Mellyet keserűn ereszt fel lassan égő kebeled,
Ha meg lepi a' bú terhe másként vidám szívemet,
Duplázod azt te egyszerre 's hátráltatod kedvemet
Büdösséget adsz nyelvemnek, kis pokolbéli alak!
Azért is ellenségemnek halálomig tartalak.⁴⁹

S megírja ennek boros változatát is:

Fék nélkül ereszti tündéres lelkét a'
Szöllő, forrtt szeszétől lángra gyúlt Poëta:
És véle, a' már nem tartható gondolat'
Tűz fantáziája fogat olyan tollat,
A' mellnél fogva ő, vagy tsak az ő fennyen
Járó képzelete, Ámorhoz reppenjen:
'S ekkor akarhatja ellen is Sireni
Dallal kezdi Ámort lantján idvezleni.
Az alatt szívében a' hév szerelemnek
Szikráiból újabb szerelmek teremnek:
'S majd forró szívének érzését egy meleg
Tsókba burkolván, a' Szűzekkel enyeleg.
Majd a' szívét 's lelkét el andalító váz-
Tárgyak' teremtésén villámként tétováz.
Majd a' Szerelemnek mézzel mázolt horog

⁴⁷ Például: Házassági gondolatok, melyeket farsangi ajándékkul Vetsey Károly Barátjának ajánlott Sebestyén Gábor mk Pápán 1821., OSZK Kt, Oct. Hung. 542.

⁴⁸ A' Szerelem nem bűn, in: Elegyes mulatság, melyet üres óráiban irogatott és a készített Posonyan, Sebestyén Gábor. ad anno 1810 die 20 December, OSZK Kt, Oct. Hung. 543. 28v–29r. Itt: 28v.

⁴⁹ A' pipához, in: uo. 73v–74r (A vers megjelent: SEBESTYÉN Gábor: A' pipához, in: *Szép-literatúrai Ajándék* a' Tudományos Gyűjteményhez. 1823. Harmadik Esztendei Folyamat. Pesten, Nyomtatott Petroszai Trattner János Tamás betűivel és költséggel. 175–176.)

Vasába akasztott szépjére vigyorog.
Szeret! 's szerelmébe szerelmet kever: 's be
Plántálja édesded érzését a' versbe.
Ne tsudálja teát senki, hogy a' Mámor
Leptte főből folyó versbe dúdol Ámor.⁵⁰

Természetesen e szenvedélyeket az kapcsolja a szerelemhez, hogy ugyanúgy nem képes szabadulni tőle az ember. Miként egy rövid epigrammájában összefoglalja:

Sirkövemre ezt kell metszeni annyiszor
Valahányszor fér arra e' rövid sor:
Bor Bor Bor Bor
Bor Bor Bor Bor.⁵¹

Olykor Csokonai anakreontikájára utal, amiként a klasszikus műveltséggel rendelkező olvasó és az egyszerűbb olvasó egyaránt meglegli finom örömeit a versolvasásban. Ilyen példának okáért *A' Nepenthes fű* című költemény. Az utalást az *Odüsszeiára* nem feltétlenül érti minden olvasó, ráadásul Csokonai használta e helyet korábban az *Anakreoni Dalokban* (ő meg is jegyzetelte), s ezt sem biztosan ismeri fel mindenki.⁵² Ám nem is feltétlenül szükséges ez, hiszen a költemény a kulturális kontextus nélkül is tökéletesen érthető marad:

Barátom! tsak a' Nepenthes
Füvel szűrtt borból hörpenthess,
Egyszeribe meg fosztatol
Minden bútól és bánattól.
A' Nepenthes fűről hiszik,
Hogy a' ki levéből iszik,
Annak komor szíve körül
Minden bánatot el törül.
Javaslom hát, ha szívednek
Fájdalmi fel élednek,
Hogy gyomrodba bánat közbe
Nepentheses bort öntözz be.⁵³

3) S az sem véletlen, hogy mily gyakori témája a világ önmagából való kifordulása e költészetnek. Ide tartoznak a vénasszonycsúfolók és egyéb asszonycsúfolók, melyek nagy számban fordulnak elő Sebestyénnél. Megjelenik klasszikus változatuk (az idős korában házasságra készülő asszonyról,⁵⁴ az egyedül hagyott vénylányról,⁵⁵ egy öreg test részletes és

⁵⁰ A' bor szerelmesíti a' Poétát, in: Sebestyén Gábor vegyes tárgyú költeményei – 's Csermák Antal élete, OSZK Kt, Quart. Hung. 888. 14v–15r; Töredék versek mellyekkel életének némely üres óráit játszotta el S. G., OSZK Kt, Quart. Hung. 1468. 7r.

⁵¹ A' nagy ivó testamentoma, in: Sebestyén Gábor Szemere Pálnak, Pápa, 1826. január 19., in: Sebestyén Gábor vegyes költeményei 1826., OSZK Kt, Oct. Hung. 223. 11r–v. Itt: 11v. (Megjelent: [SEBESTYÉN Gábor]: Egy nagy ivó' testamentoma, in: *Szép-literatúrai Ajándék* a' Tudományos Gyűjteményhez. 1825. Ötödik Esztendei Folyamat. Pesten, Petrózai Trattner Mátyás' betűjével 's költséggével. 110.

⁵² Lásd [CSOKONAI VITÉZ Mihály:] A' zamócza, in: Anakroni dalok Cs. VITÉZ M. által. Bétsben, Pichler Antal betűivel, 1803, 28–30. Itt: 29. A jegyzet: 52. – OSZK M321.272:2 A vers kritikai kiadása a jegyzet elmellőzésével: CSOKONAI VITÉZ Mihály: *Költemények 4. 1797–1799* (s. a. r. SZILÁGYI Ferenc), Budapest: Akadémiai (Csokonai Vitéz Mihály Összes Művei), 1994, 32. A vonatkozó hely: Hom. Odyss, IV,220. skk. (Devecseri fordításában „varázsos szer”).

⁵³ Sebestyén Gábor: A' Nepenthes fű, in: Sebestyén Gábor vegyes tárgyú költeményei – 's Csermák Antal élete, OSZK Kt, Quart. Hung. 888. 10r–v; Sebestyén Gábor vegyes költeményei 1826., OSZK Kt, Oct. Hung. 223. 4v; Töredék versek mellyekkel életének némely üres óráit játszotta el S. G., OSZK Kt, Quart. Hung. 1468. 7v.

naturalisztikus leírása, azaz: a rútság ábrázolása⁵⁶), de vannak rövid élcelődések is. Utóbbira példa *A' Leányzó* című vers:

Mindenképp' tsak hasonló
Vagy a' Hóhoz Leányzó!
 Tested gyenge mint a' hó –
 Mejjed fehér mint a' hó –
 Szived tiszta mint a' hó –
 Enged olvad mint a' hó –
 Ah! de az ám a' nem jó,
 Hogy oly hideg mint a' hó –
Óh! tsak eben hasonló
Ne volnál jó Leányzó!⁵⁷

A szerelmi évődés különböző formái mellett nagy számban találhatunk kifordított laudációkat. 1810-ben Balog István számára készített olyanforma névnap-i köszöntést, melyben előbb dicsérte az ünnepeltet, majd elmondta ugyane versnek kifordított változatát. (Felkészült tudniillik arra az eshetőségre, ha Balog nem ad neki első verse után eleget enni-inni. Sajnos nincs helyünk e verset idézni, pedig érdemes volna.) Nyilván elő is adta ezeket a költeményeket e jeles alkalmakkor. Évtizedekkel később, 1843-ban Horváth Simonnak írott encomiasticum-paródiáját több változatban is ismerjük, s mivel sem a Magyar Tudományos Akadémián, sem az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött másolat nem autográf, s nem a Sebestyén-hagyatékkal hagyományozódtak, azt sejtethetjük, hogy kéziratos formában terjedhetett.⁵⁸ Idézzük most e versek legrövidebbjét, melyben 1810-ben Szedlák Jánost „köszönti”:

Győszte Músám bajuszodat hadd pederjem hegyesre
 És barna bakonpartodat hadd fessek bé veresre
Öltözel fel maskarába és egy figurát tegyél
 Hogy mostan Szedlák napjába egy kis részt te is vegyél
Mondgyad sok Szedlák napokat érhesen betegségbe
 Búba töltse el azokat vagy szerentsétlenségbe
Mondgyad Szedlák János élyen mig a ló sárgát tojik
 És mig a Duna lent méjjen széles árkába fojik
Mondgyad lászon mint a vak ló és érezzen mint a holt
 Testét fedye oly koporso melyet Vulkánus koholt
Mondgyad szarok olyan szélest számára mint ide Pest
 Úgy egye ezt mint jó bélest vagy mint masolás rétest
Üsse menkü egye fene egész háza népével

⁵⁴ A' vén Kata, in: Sebestyén Gábor vegyes költeményei 1826., OSZK Kt, Oct. Hung. 223. 3v–4r; Töredék versek mellyekkel életének némely üres óráit játszotta el S. G., OSZK Kt, Quart. Hung. 1468. 9v–10r
Vagy: Egy vén leányhoz, in: Elegyes multság, mellyet üres óráiban irogatott és a készített Posonyan, Sebestyén Gábor. ad anno 1810 die 20 December, OSZK Kt, Oct. Hung. 543. 71r.

⁵⁵ Borbála, in: Sebestyén Gábor Szemere Pálnak, Pápa, 1826. január 19., in: Sebestyén Gábor vegyes költeményei 1826., OSZK Kt, Oct. Hung. 223. 11r–v. Itt: 11v. (Megjelent: [SEBESTYÉN Gábor]: Borbála, in: *Szép-literatúrai Ajándék a' Tudományos Gyűjteményhez.* 1825. Ötödik Esztendei Folyamat. Pesten, Petrózai Trattner Mátyás' betűjével 's költségével. 109.)

⁵⁶ Festett kép[.] Egy tsúnya vén Leány le írása, Irtam Posonyban anno 1812 die 26 April, in: Elegyes multság, mellyet üres óráiban irogatott és a készített Posonyan, Sebestyén Gábor. ad anno 1810 die 20 December, OSZK Kt, Oct. Hung. 543. 72r–v.

⁵⁷ Sebestyén Gábor Szemere Pálnak, Pápa, 1826. január 19., in: Sebestyén Gábor vegyes költeményei 1826., OSZK Kt, Oct. Hung. 223. 11r–v. Itt: 11v. (Megjelent: [SEBESTYÉN Gábor]: A' leányzó, in: *Szép-literatúrai Ajándék a' Tudományos Gyűjteményhez.* 1825. Ötödik Esztendei Folyamat. Pesten, Petrózai Trattner Mátyás' betűjével 's költségével. 109.)

⁵⁸ Horváth Simon részire név napi köszönő Oct. 28án 1843. Sebestyén Gábor Veszpremi követ által, MTAK Kt, Ms 840/10. Másolata: Simon napi köszöntő. Po'sonyban 1843^b 8^h 28^{am} Sebestyén Gábor Veszpremi Követ által, OSZK Kt, Anal. 6587. 4. tétel.

Persze itt is csak sejthetjük a szórakoztató szándékot, illetve azt, hogy talán ezt egy mulatság alkalmával elő is adhatta, pontos információink nincsenek.

A fenti florilegiumból az látszik, hogy Sebestyén a közköltészet poétájaként olyan művészet részese lett, a) melynek a rendi költészethez hasonlóan meghatározott, mindennapi alkalmi voltak; b) melynek célja elsősorban a társasági szórakoztatás volt; c) s ahol igen különböző regiszterek keveredhettek össze. A közköltészet alanyiséga persze könnyedén fordulhatott az érzékenység poétikája felé, sőt – elsősorban szerelmi költészete révén – alapját képezhette egy később megjelenő élményköltészetnek. Erről egyszer még érdemes lesz szólnunk.

⁵⁹ Szedlák János Napi köszöntővers. Posonyban anno 1810, in: Elegyes mulatság, mellyet üres óráiban irogatott és a készített Posonyan, Sebestyén Gábor. ad anno 1810 die 20 December, OSZK Kt, Oct. Hung. 543. 9v.